

svůj vlastní případ vysvětlil tak, že to nedělá proto, že by se cítil nevytížený, ale že doufá v nevytíženost a odpočinek v ND – na odpočinek měli všichni ze starého společenství Činoherního klubu po napětí normalizace naléhavý nárok. Když začal být v Národním divadle „vytížený“, i s Libuší z činohry Národního divadla odešel. Libuše se vrátila do Činoherního klubu, Josefu

Abrahámovi se na divadelní jeviště už nechtělo. Na obnovu podmínek, v nichž ho bavilo dělat divadlo, zrovna nebyla velká naděje. Zbýval film a televize, kde neměl o příležitosti nouzi. Za roli v Hřebejkových Šakalích létech dostal dokonce Českého lva a na další dva byl nominován. Ceny ho nepřitahovaly a přestaly ho s momentálními výjimkami přitahovat i role.

Už ve filmu Člověk proti zkáze (1989) si zahrál Karla Čapka. To mu po všech stránkách vyhovovalo líp než hrát Jaroslava Haška (toho by v Činoherním klubu hrál Pavel Landovský). Ve zvlášť narychlo nastudované Audenci, kde byl Pavlovi partnerem i oporou, hrál Vaňka, tj. postavu blízkou Václavu Havlovi. A hrál taky ve filmu podle Havlova Odcházení, který si režíroval

sám Havel. Po Learovi – jako ani dřív třeba po Hamletovi – nikdy netoužil. Josef Abrahám byl z dobré rodiny. Měl – jak se říkávalo – „kinderstube“. Za to, co hrál za normalizace, se opravdu stydět nemusel. Byl z toho rodu českých herců, jimiž se za starých časů dokazovalo, že i herec může být slušný, ušlechtilý, noblesní člověk s jemnou senzibilitou. Takový člověk

cítil, co ostatní necítil. A má-li talent jako Josef Abrahám – a on měl velký, mimořádný talent –, má „jít na herectví“ přesto, že ho na něm může z hlediska jeho „provončené podmiňky“ leccos odpuzovat. Ano, takovou je možné mu poskytnout radu, udělat-li ten, kdo mu ji uděluje, všechno pro to, aby i tento druh talentu měl podmínky tvořit po svém a ze sebe.

VZPOMÍNKA

Ještě nedávno rázně představovala Babičku

Nepíše se mi to snadno při tak náhlé, smutné a nečekané události. Ještě před krátkým časem jsme si s Marií Durnovou telefonovali a domlouvali se o možné nové spolupráci. Nedávno, jen před několika týdny, stála Marie na našem jevišti v Ypsilonu, kde rázně představovala Babičku, jak ji podle Boženy Němcové Arnošt Goldflam autorsky a režijně připravil. Radost. Rovněž nedávno u nás natočila podcast o sobě a zejména o počátečním libereckém období Studia Ypsilon. Sám jsem ji poznal, když byla ještě v angažmá v činohře Divadla F. X. Šaldy v Liberci, kde jsem ji viděl také v rozmarné inscenaci hry Aleny Vostré Na koho to slovo padne, velmi vtipně tam dováděla a předváděla se zejména s Janou Synkovou a možná se pak cestou tohoto přátelství dostala až k nám do Ypsilonu. Byl to rok 1972. Hrála pak v úžasných inscenacích, které se přeci jenom dost lišily od toho, co a jak se běžně dělalo jinde. Bavilo ji to, protože se také hodně zpívalo. Například si ji rychle vybaují v roli Jasmíny v Ghelderodově Baladě o Velkém kostlivci nebo zcela jinak ji vidím jako Elišku Štičkovou ve Dvanácti křeselech Ilfa a Petrova. V mé inscenaci Michelangelo Buonarroti dokonale zpodobňovala typ renesanční krasavice. Několikrát ji u nás tehdy režíroval Ewald Schorm, také Jan Kačer,

Jan Grossman a další. Dobrá škola. Když jsem inscenoval Makbetha (my ho měli s „k“ v novém překladu Stanislava Jirsy), mohl jsem si dovolit Marii kontrastně obsadit jako originální svéráznou čarodějnici, dokonce s houslemi. Také hrála Julii ve slavné inscenaci Třináct vlní, přízřubivou manželku Slávečka, kterého hrál Bronislav Poloczek, v podivné rodině přežívající druhou světovou válku, jež by se možná neštítala niče, aby přežila, kde také podivně exhiboval Slávečkův bratr Giga a kde Jana Synková hrála dítě, holčičku, která světu zatím nerozumí, ale mnoho věcí smutně chápe. Nakonec i svého senilního dědečka. Právě Julie v této hře vynikala svou přirozenou nerozhodností, jak to v krizích bývá. To také režíroval Schorm. Zvláštní byla rovněž inscenace Život a smrt Karla Hynka Máchy, která dost politicky narážela, v krásné barokní scéně Miroslava Meleny, dokonce i s loutkami, jež hercům v postavách vytvářely dvojníky, a právě role Marie Durnové se v textu dotýkala českých otázek jak v minulosti, tak v současnosti, a vzpomínám, jak nenásilně, ale přesvědčivě je uměla říci. Nesmím také zapomenout na naše časté společné výlety do Jizerských hor, které mívaly i tematickou povahu a s divadlem měly hodně společného, přestože jsme chodili jen na

houby nebo lezli po skalách. Žili jsme v dobrém společenství, do něhož kromě členů Ypsilonu patřili například i kunsthistorici Bohumil Nуска (kterému se Marie moc a moc líbila) a feditelka liberecké galerie Hana Seifertová, dramaturg Zdeněk Hořínek, architekti SIALu Karel Hubáček, Miroslav Masák a jejich „školka“, přírodovědec Miloslav Nevrlý, spisovatel a skautský činovník Miloš Zapletal a do divadla také pravidelně přijížděli spříznění skláři Stanislav Libenský, René Roubíček se svou ženou a další. Všem měl Ypsilonu Karel Novák, nejen herec a hudebník, ale také vynikající kuchař, připravoval v divadle různé kulinářské chuťovky, Marie se také podílela, ale nejlepší v tom smyslu byl asi Petr Popelka, který například jednou přinesl do Ypsilonu vlastnoručně připravenou pizzu, o níž u nás tehdy ještě nebylo ani vidu, možná slechu. V téže přirozenosti jsme také začali vařit během různých improvizací i na jevišti, což bývalo velmi propojené s celým hledištěm. Dokonce jsme happeningově pěstovali na jevišti i jiné činnosti, které představení ozvlášťňovaly. I v tom se Marie cítila jako doma. Byla vtipná, žádnou legraci nezakazila, ráda se smála, a když hrála v postavě, byla opravdovou partnerkou a věděla, o čem hraje. Také v pražském období Ypsilonu vytvořila

Marie Durnová v poslední velké roli **Magdaleny ve hře Josefa Topola Stěhování duší** (režie Štěpán Pácl, premiéra 18. září 2020 v Mahenově divadle v Brně) FOTO MAREK OLBRYZMEK

několik pozoruhodných rolí, například Gargantuovu chuť v inscenaci Obr Gargantua, jeho smích a život, Ženu, která se nedá v Lazebníku sevillském, kde hrála například vedle Ondřeje Havelky, v inscenaci Divadlo za časů Nerona a Seneky hrála po boku například Vladimíra Kratiny, Jiřího Lábusa, Marka Ebena nebo Julka Neumanna.

Účinkovala také v Sebevrahovi, kde hlavní roli ztvárnil Oldřich Kaiser, kolem něhož se dále pohybovali Lenka Termerová, Jaroslava Kretschmerová, Jiří Schmitzer, Jana Synková, Jiří Lábus, Petr Popelka, Martin Dejdár a další. Marii znám jako herečku s výbornou, až mimořádnou pamětí. Také stále v pohybu. Jak už jsem naznačil, ráda chodila do přírody, byla tedy též turistkou s velkou chutí do života. Měla svůj ráz, byla dobrou kolegyní a kamarádkou. Co víc povědět? Škoda, že už to nemůžu zopakovat právě jí.
JAN SCHMID

ÚVAHY FILMOVÉ

A zase ten scénář... O dvou českých filmech z Febiofestu

Na *Febiofestu*, přesunutém z tradičního březnového a covidového záříového termínu na přelom dubna a května, se v rámci premiér českých filmů objevily dva výrazné hrané snímky.

Dlouho avizovaná kriminálka **Promlčeno** představila letošního držitele ceny Kristián Karla Rodena. Režisér Robert Sedláček, který má na kontě úspěšné počiny **Palach** (2018) nebo **Rodina je základ státu** (2011), převzal od Mirka Veselého, jemuž se projekt nepodařilo dokončit, závažný námět: česká legislativa je jednou z nejvíce tolerantních na světě v krátkosti promlčecí lhůty těžkých zločinů včetně vraždy. Jako prosté upozornění na tento fakt má Sedláčkův film smysl, coby umělecké dílo budí jisté rozpaky.

Scénář spojil společensky kritickou problematiku s vděčným, nyní velmi vytěžovaným a jen povšechně kriticky nahlíženým tématem divokých „devadesátka“. Jenomže „telenovelový“ tmel příběhu ubírá na věrohodnosti. Emigrant Radek (Karel Roden) přijíždí po dvaceti letech ze Států do Prahy, aby zde v průběhu jedné osudové noci těsně před promlčením nevyřešené vraždy vyrovnal účty z minulosti. Hrdina svá temná tajemství odhalí v živém rozhlasovém vysílání. Vypráví o mafiánských praktikách z povelových časech a o své práci v IT firmě, kde se točily velké peníze. Během pár hodin stihne usvědčit vrahy, učinit doznání, omluvit se a finančně odškodnit jistou mladou ženu, uvést na pravou míru příbuzenské vazby rozhlasové

Karel Roden (Radek) a Pavel Lagner v roli jeho bratra ve filmu Roberta Sedláčka **Promlčeno** FOTO JOHANA STŘÍŽKOVÁ

moderátorky, již si pochopitelně nevyhlédl náhodou, a vybrat si dluh od svého někdejšího komplice. I kdybychom přistoupili na hru s (ne)uvěřitelností samotného příběhu, možnost vzniku dvouhodinového a zcela dopředu nepřipraveného kontaktního pořadu v Českém rozhlasu s – pro moderátorku (Barbora Bočková) – neznámou osobou se nachází poněkud mimo realitu. Podobně vykonstruované jsou i dějové zvraty. Vše do sebe podezřele perfektně zapadá. Pečlivě budované napětí podpořené vtíravou žánrovou hudbou podněcuje očekávání silného dramatu, posléze nepřilíh naplněné. Emoce údivu a zděšení aktérů, reagujících na Radkovo vyprávění, se křečovitě vnuccují, ale spoluprozívat se dají stěžejší. Žádaný klimax a katarze se v závěrečné konfrontaci protivníků rozpliznou. Jednota místa a času byla dodržena, ale nikoli další nepsané dramatikovo pravidlo, totiž že puška visící na stěně

v prvním dějství musí v posledním jednání vystřelit. Několik záběrů na pistole dráždí ne zrovna originální představy, co by se asi tak mohlo stát. Ale nejsme v Americe, jsme v Česku, takže „si nebudeme hrát na kovboje“. Karel Roden se opírá o své charisma, Igor Bareš je úsporný, Barbora Bočková rázná, další kvalitní herečtí protagonisté – Vilma Cibulková, Denisa Barešová, Vladimír Kratina – se snaží, seč jim scénář dovolí, avšak menší party dojem naprosto podkopávají. Například Pavel Lagner v roli Radkova bratra, který náhle se objevivšímu sourozenci v cukuletu opatří výstavu hodnou Jamese Bonda, jako kdyby louskal text z papíru na první čtené... Spíše než k filmovému (či divadelnímu) dramatu odkazuje scénář k rozhlasové hře. Děj neprobíhá v akci, ale převážně ve verbálních sděleních skrze telefon, aniž by se protagonisté setkali tvář v tvář. Jistě i takto

náročného zadání se lze se ctí ujmout, jak dokazuje vynikající drama dánského režiséra Gustava Möllera **Tisňové volání** (2018), ale k němu má Sedláčkův opus hodně daleko. Prostředky mezi několika prostředními (Radek v autě, rozhlasové studio, kancelář advokáta, policejní stanice, domov matky samoživitelky) mají zřejmě stupňovat napětí, to se však filmařsky i scénaristicky děje uměle a nevěrohodně, což je pro film doslova zabijácké. Slibně nahozený krimi thriller tak působí nedotaženě a roztrfštěně, překombinovaně. V tomto žánru česká kinematografie za svými americkými vzory stále kulhá na obě nohy a ani zkušený režisér jej nedokázal plně trefit.

Naopak příjemně překvapil debut čerstvého absolventa FAMU Adama K. Rybanského **Kdyby radši hořelo**. Ryze současné téma vlivu mediálně vyvolávaného sociálního strachu působícího na mentalitu jednotlivců i celých komunit propojuje s poetikou české nové vlny. O současné době svědčí internet a domnělá hrozba islámského terorismu, ovšem naše národní povaha charakterizovaná falešným furiantstvím, ale i malostí, sobectvím, předsudečností a zbabělostí se od šedesátých let 20. století nezměnila. Mladý režisér a scenárista nezapře své inspirační zdroje – celovečerní prvotinu natočil v nejlepší tradici komedií Formana, Passera a Papouška.

Sevěřený děj koncentruje do několika dní velikonočních svátků v malém venkovském hnízde, narušených incidentem na návsi. Neznámý řidič dodávky najede do romského spouščeného a dosud poklidně ospalou vesnicí se začnou šířit zvěsti o teroristickém útoku. Původcem paranoidních nálad je místní autorita, šéf dobrovolných hasičů Broňa (Miroslav Krobot). Tento bezdětný vdovec supluje otce nemožnému Standovi (Michal Isteník),

kteří si bez svého mentora nedokážou poradit ani s odvozem manželky (Anna Polívková) do porodnice. Venkovské figurky doplňují starosta, farář, notari a rázovitě postavy hasičů. Broňa sešikuje mužské obyvatelstvo do jakési domobrany, jež má čelit možné invazi arabských migrantů. Prostě duše, co snadno uvěří kdejakým konspiračním teoriím z internetu (včetně chemtrails), se snadno nechají vyprovokovat k boji proti neexistujícímu nepříteli a hlas rozumu, reprezentovaný farářem a Standovou ženou, zůstane upozaděn.

Civilní herectví profesionálů organicky souzní s výkony neherců, jejich dialogy působí věrohodně a autenticky. Statické záběry a pomalé tempo jsou stylotvorné, hudba podtrhuje tíživost zdánlivě hříčky. Propracovaný scénář s vyzáženou dynamikou a promyšlená, precizní režie vypovídá o novém talentu v českých luzích. Kvality tohoto debutu předčí kdekteré dílko již zavedených českých tvůrců.

Ačkoli se Adam Rybanský zaměřil lokálně, tematika manipulovatelnosti veřejného mínění mediálními dezinformacemi je mezinárodně srozumitelná a rezonuje i u zahraničního publika. Pod titulem **Somewhere over the chimney** byl snímek s kladnými ohlasy uveden na Berlínale. Do českých kin přijde v půli června.
ZDENA MEJZLÍKOVÁ

Promlčeno. Scénář a režie Robert Sedláček, kamera Jan Šuster, hraji Karel Roden, Barbora Bočková, Igor Bareš, Vilma Cibulková, Denisa Barešová, Vladimír Kratina. Distribuce Bontonfilm od 28. dubna 2022.

Kdyby radši hořelo. Režie Adam K. Rybanský. Scénář Adam K. Rybanský, Lukáš Csicsely, kamera Matěj Piňos, hrají Michal Isteník, Miroslav Krobot, Anna Polívková. Distribuce Bontonfilm od 16. června 2022.